INGLIZ TILINI O‘QITISHDA SUN’IY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISH ORQALI O‘QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Rakhimova Dilnoza Muzaffar qizi

Lang Apex International School o‘qituvchisi

dilnozarahimova0208@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o‘qitish jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik va metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Sun’iy intellektga asoslangan interaktiv platformalar, virtual suhbatdoshlar va adaptiv ta’lim vositalarining o‘quvchilarda og‘zaki hamda yozma muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, individual yondashuv, tezkor qayta aloqa va real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish orqali til o‘rganish samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslanadi. Sun’iy intellekt vositalarini an’anaviy ta’lim metodlari bilan uyg‘unlashtirishning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi istiqbollari ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, ingliz tilini o‘qitish, kommunikativ kompetensiya, interaktiv ta’lim, adaptiv o‘qitish, raqamli texnologiyalar, nutqiy ko‘nikmalar, individual yondashuv, virtual muloqot, innovatsion pedagogika.

KIRISH

Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o‘qitish jarayoni an’anaviy bilim berish doirasidan chiqib, o‘quvchilarning real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil fikr bildirish, axborot almashish va samarali muloqotga kirishish qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilmoqda. Bugungi ta’lim tizimida ingliz tilini grammatik qoidalar va leksik birliklar majmui sifatida emas, balki ijtimoiy hamkorlik va madaniyatlararo

muloqot vositasi sifatida o‘rgatish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa pedagogik jarayonga o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va til bilish darajasiga moslashuvchi innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim sohasiga kirib kelishi ingliz tilini o‘qitishda yangi metodik imkoniyatlarni shakllantirmoqda. Xususan, intellektual chatbotlar, avtomatlashtirilgan nutqni tahlil qilish tizimlari va adaptiv o‘quv platformalari o‘quvchilarga o‘z bilimlarini mustaqil sinab ko‘rish, talaffuz va grammatik xatolarini aniqlash hamda turli kommunikativ vaziyatlarda til birliklaridan foydalanish imkonini beradi. Bunday vositalar o‘quvchining faqat tayyor bilimni o‘zlashtirishiga emas, balki undan amaliy muloqot jarayonida ongli va maqsadli foydalanishiga xizmat qilishi mumkin. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi ingliz tilini o‘qitishda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish, ularning o‘quvchilar kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdagi o‘rnini aniqlash hamda ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilishning metodik yondashuvlarini asoslashdan iborat.

ASOSIY QISM

Ingliz tilini o‘rganayotgan o‘quvchi ko‘pincha grammatik qoidalarni yaxshi bilsa-da, oddiy suhbat davomida fikrini erkin ifodalashga qiynaladi. Buning sababi til haqidagi nazariy bilim bilan undan amaliy foydalanish tajribasi o‘rtasidagi tafovutdir. Kommunikativ kompetensiya aynan shu ikki jihatning uyg‘unlashuvi natijasida shakllanadi. Sun’iy intellekt texnologiyalari til o‘rganish jarayonida o‘quvchiga ko‘proq muloqot qilish, o‘z fikrini turli shakllarda ifodalash va nutqiy xatolarini mustaqil anglash imkonini berishi bilan ahamiyatlidir. Masalan, ingliz tili darsida “Environmental Problems” mavzusi o‘rganilayotganda o‘quvchilar odatda yangi so‘zlarni yodlaydi, matnni o‘qiydi va savollarga javob beradi. Sun’iy intellekt yordamida esa ushbu jarayonni haqiqiy munozaraga yaqinlashtirish mumkin. O‘quvchi virtual suhbatdosh bilan ekologik muammolarning sabablarini muhokama qiladi, o‘z hududidagi vaziyatni tasvirlaydi va taklif etilgan yechimlarga munosabat bildiradi. Suhbat davomida oldindan tayyorlanmagan savollarning paydo bo‘lishi o‘quvchini yangi nutqiy vaziyatga

moslashishga undaydi. Bunda til birliklarini eslab qolishdan ko‘ra, ulardan fikrni yetkazish uchun foydalanish ustuvorlik kasb etadi.

Kommunikativ rivojlanishning yana bir murakkab jihati o‘quvchining o‘z nutqidagi kamchiliklarni anglay olishidir. An’anaviy mashg‘ulotlarda o‘qituvchi har bir o‘quvchining barcha xatolarini batafsil tahlil qilishga ulgurmasligi mumkin. Sun’iy intellekt tizimlari yozma javoblarni tekshirish, jumlalarning muqobil shakllarini taklif etish va ayrim grammatik xatolarning sabablarini izohlash orqali bu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi. Ayniqsa, bir fikrni rasmiy, norasmiy yoki akademik uslubda qayta ifodalash mashqlari o‘quvchilarning pragmatik kompetensiyasini rivojlantirish uchun foydalidir. Chunki samarali muloqot faqat grammatik jihatdan to‘g‘ri gap tuzishni emas, balki vaziyatga mos til vositasini tanlashni ham talab qiladi. Til o‘rganishda o‘quvchilarning psixologik erkinligi ham bevosita nutqiy faollikka ta’sir ko‘rsatadi. Sinfda xato javob berishdan tortinadigan o‘quvchi virtual suhbat davomida bir savolga bir necha marta javob berishi, murakkab jumlalarni qayta tuzishi yoki tushunmagan ifodalariga izoh so‘rashi mumkin. Bunday mashqlar muloqotga kirishishdagi ikkilanishni kamaytirishga yordam berishi ehtimoldan xoli emas. Ammo sun’iy intellekt bilan erkin suhbatlasha olish inson bilan ham xuddi shunday samarali muloqot qila olishni anglatmaydi. Haqiqiy suhbatda imo-ishoralar, hissiy munosabat, madaniy me’yorlar va kutilmagan ijtimoiy vaziyatlar ham muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli sun’iy intellektdan foydalanishning metodik qiymati virtual mashqlarni sinfdagi jonli muloqot bilan bog‘lashda yaqqol namoyon bo‘ladi. Masalan, o‘quvchi dastlab sun’iy intellekt yordamida ishga qabul qilish suhbatiga tayyorlanadi, keyinchalik esa sinfdoshi bilan ish beruvchi va nomzod rollarini bajaradi. Birinchi bosqichda olingan leksik va grammatik tajriba ikkinchi bosqichda tabiiy nutqiy munosabatga ko‘chiriladi. O‘qituvchi esa o‘quvchining faqat to‘g‘ri gapirganini emas, balki suhbatni boshlashi, savollarga munosabat bildirishi, tushunmovchiliklarni bartaraf etishi va fikrini asoslay olishini ham baholaydi. Ingliz tilini o‘qitishda sun’iy intellektning ahamiyatini o‘quvchi bajargan mashqlar soni yoki yaratilgan matnlarning mukammalligi bilan emas, balki uning mustaqil muloqotdagi o‘zgarishlari orqali baholash maqsadga muvofiq. O‘quvchining suhbatni davom ettira olishi, fikrini aniqlashtirishi, suhbatdoshiga moslashishi va o‘z nuqtayi nazarini dalillar bilan ifodalashi

kommunikativ rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlaridir. Bunday natijaga erishishda sun’iy intellekt o‘qituvchining o‘rnini egallaydigan vosita emas, balki o‘quvchining mustaqil nutqiy tajribasini kengaytiradigan qo‘shimcha ta’lim muhiti sifatida qaralishi kerak.

XULOSA

Ingliz tilini o‘qitishda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yangicha pedagogik mazmun bag‘ishlaydi. Ushbu texnologiyalarning ahamiyati o‘quvchiga tayyor bilimlarni yetkazishda emas, balki uni mustaqil fikrlash, nutqiy vaziyatlarga moslashish va o‘z fikrini ingliz tilida asosli ifodalashga yo‘naltirishda namoyon bo‘ladi. Virtual muloqot, individual qayta aloqa va kontekstga asoslangan mashg‘ulotlar til o‘rganish jarayonini yanada faol va shaxsga yo‘naltirilgan shaklda tashkil etish imkonini beradi. Biroq kommunikativ kompetensiyaning to‘laqonli shakllanishi texnologik imkoniyatlardan ko‘ra, ularning pedagogik jihatdan asosli qo‘llanilishi va jonli muloqot bilan uyg‘unlashuviga bog‘liq. Sun’iy intellektdan maqsadli foydalanish o‘quvchilarning lingvistik bilimlarini amaliy nutqiy tajribaga aylantirish, kommunikativ mustaqilligini mustahkamlash hamda ingliz tilini real ijtimoiy ehtiyojlar doirasida egallashiga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi PQ–5117-son qarori. O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-oktabrdagi PQ–4851-son qarori. Axborot texnologiyalari sohasida ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va ularni IT-industriya bilan integratsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida.

3. Bax, S. (2003). CALL—Past, present and future. System, 31(1), 13–28.

4. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics, 1(1), 1–47.

5. Chapelle, C. A. (2001). Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research. Cambridge: Cambridge University Press.

6. Hymes, D. H. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), Sociolinguistics: Selected Readings (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin.

7. Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D. (2023). ChatGPT for language teaching and learning. RELC Journal, 54(2), 537–550.

8. Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. ReCALL, 20(3), 271–289.

9. UNESCO. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO.

10. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.